

Miskiv, D. M. (2024). Implementation of foreign experience in fighting corruption and corruption offenses in Ukraine. *Actual Issues of Modern Science. European Scientific e-Journal*, 32, ___-___. Ostrava: Tuculart Edition, European Institute for Innovation Development. (In Ukrainian)

DOI: 10.47451/jur2024-07-01

The paper is published in Crossref, ICI Copernicus, BASE, Zenodo, OpenAIRE, LORY, Academic Resource Index ResearchBib, J-Gate, ISI International Scientific Indexing, ADL, JournalsPedia, Scilit, EBSCO, Mendeley, and WebArchive databases.

Dmytro M. Miskiv, Ph.D. in Law, Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Lviv State University of Internal Affairs. Lviv, Ukraine.

ORCID: 0000-0003-3710-0374

Implementation of foreign experience in fighting corruption and corruption offenses in Ukraine

Abstract: Corruption is one of the most serious threats to the stability and development of states, including Ukraine. It undermines trust in state institutions, hinders effective governance, and threatens national security. The study relevance is determined by the need to integrate the fighting corruption's international experience into Ukrainian legislation to increase the anti-corruption measures' effectiveness. The high level of corruption crime in Ukraine and constant changes in the legal environment require revision and adaptation of the existing anti-corruption mechanisms. Global practice analysis allows us to identify successful models and strategies that can be adapted to the Ukrainian context. The study object is the world experience in the fight against corruption and corruption offenses and its implementation in Ukraine. The purpose is to study foreign experience in the fight against corruption and corruption offenses to highlight best practices and further implement the relevant norms in domestic legislation. The author summarizes the available doctrinal and normative sources regarding the purpose and principles of legal responsibility, the synthesis method is used to determine the essence of corruption and corruption offenses, comparative method – for studying the criminal legislation for criminal offenses of other countries for existing legal norms on combating corruption, generalization method – for summarizing the results of the study. The works of such scientists as I.Y. Grishova, S.S. Zadvornyykh, O.V. Zinchenko, T.V. Ilienکو, M.V. Kikalivshvili, O.I. Kozinets, I.V. Korulya, V.O. Prikhodko, I.O. Roshchina, V.M. Trepak, D.Yu. Chernikov, O.M. Khalkovsky, Ya.Yu. Shvydkiy were used in the study. The article examines corruption's legal and criminological aspects, the need for political will, public support and effective implementation of anti-corruption policy. International legal acts, such as the Strasbourg Convention, covering bribery, abuse of influence and other corruption offenses are analyzed. In particular, in Georgia, Italy, Germany, the Netherlands and others, the combating corruption methods are considered in various countries. The significance of the international standards' integration into the Ukraine's national legislation and the development of effective anti-corruption strategies based on successful foreign experience is emphasized.

Keywords: corruption, responsibility, criminal law, criminal offenses.

Дмитро Михайлович Міськів, доктор філософії в галузі права, доцент, кафедра кримінального права і кримінології, Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, Україна.

ORCID: 0000-0003-3710-0374

Імплементация іноземного досвіду щодо боротьби з корупцією та корупційними правопорушеннями в Україні

Анотація: Корупція є однією з найсерйозніших загроз для стабільності та розвитку держав, зокрема й України. Вона підриває довіру до державних інституцій, заважає ефективному управлінню та загрожує національній безпеці. Актуальність статті зумовлена необхідністю інтеграції міжнародного досвіду боротьби з корупцією в українське законодавство для підвищення ефективності антикорупційних заходів. Високий рівень корупційних правопорушень в Україні та постійні зміни у правовому середовищі вимагають перегляду та адаптації існуючих механізмів боротьби з корупцією. Аналіз глобальних практик дозволяє виявити успішні моделі та стратегії, які можуть бути адаптовані до українського контексту. Об'єктом дослідження є світовий досвід у боротьбі з корупцією та корупційними правопорушеннями та його імплементація в Україні. Метою є вивчення іноземного досвіду боротьби з корупцією та корупційними правопорушеннями для виокремлення кращих практик та подальшої імплементації відповідних норм у вітчизняне законодавство. У статті проводиться узагальнення наявних доктринальних та нормативних джерел щодо мети і принципів юридичної відповідальності; метод синтезу – для визначення сутності корупції та корупційних правопорушень; порівняльний метод – для дослідження кримінального законодавства за кримінальні правопорушення інших країн на предмет наявності правових норм щодо боротьби з корупцією; метод узагальнення – для підсумовування результатів дослідження. Вивченням питання сутності та шляхів боротьби з корупцією займалися такі вчені як І.Ю. Гришова, С.С. Задворних, О.В. Зінченко, Т.В. Ілієнко, М.В. Кікалівшвілі, О.І. Козинець, І.В. Коруля, В.О. Приходько, І.О. Рощина, В.М. Трепак, Д.Ю. Черніков, О.М. Халковський, Я.Ю. Швидкий. У статті розглядаються юридичні та кримінологічні аспекти корупції, необхідність політичної волі, суспільної підтримки та ефективної реалізації антикорупційної політики. Аналізуються міжнародні нормативно-правові акти, такі як Страсбурзька конвенція, що охоплюють підкуп, зловживання впливом та інші корупційні правопорушення. Розглядаються методи боротьби з корупцією в різних країнах, зокрема в Грузії, Італії, Німеччині, Нідерландів та інших. Наголошується на важливості інтеграції міжнародних стандартів у національне законодавство України та розробці ефективних стратегій протидії корупції, базованих на успішному іноземному досвіді.

Ключові слова: корупція, відповідальність, кримінальне право, кримінальні правопорушення.

Вступ

Корупція є однією з найбільш серйозних загроз для стабільності та розвитку держави, яка виявляє себе в різних формах на різних етапах розвитку суспільства. Вона підриває довіру до державних інституцій і заважає ефективному функціонуванню системи управління. Для боротьби з цим явищем важливо зрозуміти як юридичні, так і кримінологічні аспекти корупційних проявів, щоб розробити ефективні стратегії протидії.

На різних етапах і в різних сферах розвитку держави та суспільства корупція проявляється по-різному, і, відповідно, її наслідки також різні. Вона сприяє морально-етичній деградації членів суспільства, підриває довіру до влади та основних процесів розвитку держави. У корупційних угодах замішані державні службовці, які, природно, стають потенційними мішенями для контррозвідувальних служб іноземних держав і таким чином становлять серйозну загрозу для національної безпеки.

Об'єктом дослідження є світовий досвід у боротьбі з корупцією та корупційними правопорушеннями та його імплементація в Україні.

Метою є вивчення іноземного досвіду боротьби з корупцією та корупційними правопорушеннями для виокремлення кращих практик та подальшої імплементації відповідних норм у вітчизняне законодавство.

Для досягнення окресленої мети необхідно виконати такі завдання:

- дослідити змістове наповнення категорії «корупція»;
- проаналізувати світовий досвід унормування заходів боротьби з корупцією;
- визначити ключові фактори боротьби з корупцією та корупційними правопорушеннями.

У статті проводиться узагальнення наявних доктринальних та нормативних джерел щодо мети і принципів юридичної відповідальності; метод синтезу – для визначення сутності корупції та корупційних правопорушень; порівняльний метод – для дослідження кримінального законодавства за кримінальні правопорушення інших країн на предмет наявності правових норм щодо боротьби з корупцією; метод узагальнення – для підсумовування результатів дослідження.

Вивченням питання сутності та шляхів боротьби з корупцією займалися такі вчені як І.Ю. Гришова (2015), С.С. Задворних (2015), О.В. Зінченко (2013), Т.В. Ілієнко (2012), М.В. Кікалішвілі (2019), О.І. Козинець (2019), І.В. Коруля і В.О. Приходько (2014), І.О. Рощина (2020), В.М. Трепак (2015), Д.Ю. Черніков (2015), О.М. Халковський (2011), Я.Ю. Швидкий (2020). Аналіз джерел і публікацій свідчить, що корупцію досліджують фахівці різних галузей науки, які пропонують шляхи протидії цьому негативному явищу. Однак, антикорупційне законодавство різних країн, зміни, що відбуваються в суспільстві та високий рівень корупційної кримінальної правопорушенності в Україні, зумовлюють необхідність подальшої наукової розробки цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу

Корупція – це кримінальні правопорушення діяльність у сфері політики та публічного управління, що полягає в зловживанні службовим становищем для особистого збагачення (лат. *Corruptio* – порча, підкуп). Це є не тільки проблема сучасного світу, а й один з найдавніших кримінальних правопорушень, яка зберігає свою актуальність у будь-яку епоху і представляє значну проблему для будь-якої держави. Покарання за підкуп передбачали ще закони Хаммурапі. Проблема корупції стала особливо актуальною з появою органів управління. Шарль Монтеск'є зазначав: «З багатовікового досвіду вже відомо, що будь-яка людина, наділена владою, має схильність зловживати нею, і вона йде цим шляхом, поки не досягне межі, яка на неї покладена» (Кікалішвілі, 2019). Ця проблема не тільки не втратила актуальність, а й здобула нові можливості і розширила сферу свого застосування, що в кінцевому підсумку сприяло падінню таких потужних імперій, як Римська, Османська, Іспанська та Французька.

Корупція у вищих щаблях влади становить серйозну загрозу для державного суверенітету, руйнуючи всі демократичні та соціальні інститути, оскільки призводить до істотного порушення правопорядку, що зрештою може викликати конституційний колапс. Тому боротьба з корупцією повинна бути однією з найвищих державних

пріоритетів. Зменшення масштабів корупції, а в ідеалі – її викорінення, є необхідним завданням.

Для ефективної боротьби з корупцією необхідні три ключові фактори: політична воля, підтримка суспільства та правильна реалізація внутрішньої політики державних структур. Перший законодавчий акт, що містив ці принципи, – це Французька декларація прав людини і громадянина 1789 року (*Зінченко, 2013*). Зокрема, стаття XV цієї декларації проголошує: «Суспільство має право вимагати звіт з будь-якого державного службовця за довірену йому ділянку управління». Водночас основні міжнародні документи нормативно-кримінального характеру не надають точного визначення корупції, але перераховують корупційні правопорушення, що підлягають криміналізації.

Страсбурзька конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію (1999 р.) визначає конкретні заходи для національного рівня у боротьбі з корупцією. Вона охоплює підкуп державних службовців, включаючи міжнародних суддів, та надання будь-яких нематеріальних переваг у обмін на неправомірну вигоду. Окрім цього, конвенція криміналізує корупцію серед державних службовців, які свідомо приймають або пропонують незаконні переваги для себе чи інших осіб. Також у тексті конвенції передбачена криміналізація зловживання впливом з метою вигоди, яке подібне до посередництва у корупційних схемах та відмивання грошей, отриманих кримінальним правопорушенням шляхом у бухгалтерії. Страсбурзька конвенція надає більш широкий перелік корупційних правопорушень і визначень, ніж національні законодавства, і передбачає кримінальну відповідальність для юридичних осіб за корупційні правопорушення. Інші важливі міжнародні акти, такі як Конвенція Європейського Союзу «Про цивільну правову відповідальність за корупцію» і Конвенція ООН «Проти організованих транснаціональних кримінальних правопорушень», також пропонують заходи щодо криміналізації корупційних правопорушень. Однак вони не встановлюють спеціальну відповідальність для державних службовців за підготовку вимагання або отримання незаконних переваг, залишаючи ці питання на розсуд держав-членів (*Тренак, 2015*).

При плануванні методів боротьби з корупційними правопорушеннями важливо враховувати причини їх виникнення та латентні фактори, зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Соціально-політичне середовище держави, включаючи низькі зарплати і високі податки, є основним фактором розповсюдження корупції. Різні країни застосовують різні методи боротьби з корупцією, і результати варіюються: деякі країни досягають успіху при мінімальних витратах, тоді як інші не мають суттєвих результатів, незважаючи на значні ресурси.

З точки зору кримінального права, в законодавстві термін «корупція» не виділяється як окреме кримінально-протиправне діяння, а є збірним поняттям, що охоплює різні види службових правопорушень, такі як зловживання службовим становищем та отримання неправомірної вигоди. Це ж поняття відображено в документах ООН про міжнародну боротьбу з корупцією і включає в себе неправомірну вигоду, непотизм і привласнення державних коштів (*Конвенція..., 2007*). Тому необхідно посилити боротьбу проти кримінальних правопорушень, що сприяють розвитку корупції. Корупційні суб'єкти

включають не тільки державних службовців, а й інших осіб, які мають намір отримати вигоду.

Новий підхід до визначення корупції підтверджує, що міжнародне співтовариство не ототожнює корупцію лише з неправомірною вигодою і підкупом державних і приватних посадовців. Корупція розглядається як угода між особою, яка надає неправомірну вигоду, і тією, що її отримує. Європейська комісія надає більш широке визначення корупції, включаючи не лише неправомірну вигоду з боку посадовців різних секторів, незалежних агентів і осіб з іншими статусами, але й будь-яке незаконне діяння, що порушує службові обов'язки та спрямоване на отримання незаконної вигоди для особи чи третіх осіб (*Задворних, 2015*).

Відповідно до статті 1 Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», корупцією визначається «використання службових повноважень або можливостей особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Це також включає прийняття або пропозицію такої вигоди, а також обіцянку її отримання. Корупція охоплює випадки, коли особа пропонує або намагається надати неправомірну вигоду для впливу на службові рішення. Неправомірна вигода – це будь-які грошові кошти або інше майно, послуги, пільги чи переваги, які пропонуються, надаються або отримуються без законних підстав» (*Про запобігання корупції, 2014*). Згідно з Кримінальним кодексом України, корупційні правопорушення – це правопорушення, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем з метою отримання неправомірної вигоди. Це можуть бути дії, пов'язані з привласненням або розтратою майна, підкупом, зловживанням владою, нецільовим використанням бюджетних коштів, а також порушенням норм і правил, що регулюють обіг різних ресурсів і послуг. Корупційні правопорушення включають також прийняття неправомірних вигод і зловживання впливом, що здійснюється як безпосередньо службовими особами, так і через підкуп або шахрайство. включають широкий спектр правопорушень, що пов'язані з зловживанням службовим становищем. Це охоплює правопорушення, передбачені такими статтями, як привласнення або розтрата майна (ст. 191), викрадення зброї або наркотичних засобів (ст. 262, 308, 312, 313), порушення правил обігу наркотиків (ст. 320), та інші подібні дії. Корупційними кримінальними правопорушеннями також вважаються нецільове використання бюджетних коштів (ст. 210), підкуп працівників (ст. 354), зловживання владою або службовим становищем (ст. 364, 3641, 3652), прийняття неправомірної вигоди (ст. 368), незаконне збагачення (ст. 3682), та зловживання впливом (ст. 369, 3692). Підслідність за цими кримінальними правопорушеннями визначається залежно від характеру правопорушення і поділяється між Національною поліцією та Національним антикорупційним бюро України (*Кримінальний кодекс України, 2001*).

У Грузії кримінальний кодекс визначає відповідальність за корупційні угоди і кримінальні правопорушення. Стаття 339 Кримінального кодексу Грузії передбачає покарання за надання неправомірної вигоди, включаючи обіцянки або надання грошей, цінних паперів, іншого майна або незаконних переваг посадовим особам. Зміни в законодавстві збільшили покарання за надання неправомірної вигоди з 2 до 3 років позбавлення волі. Також було введено поняття «торгівля впливом», яке визначає як

кримінальне правопорушення обіцянку або пропозицію незаконних переваг з метою впливу на рішення посадової особи. Грузії, поняття «торгівля впливом» визначається як кримінальне правопорушення, що охоплює обіцянку, пропозицію або надання незаконних переваг з метою вплинути на рішення посадової особи або особи, що виконує публічні функції. Це поняття включає випадки, коли будь-які форми переваг, будь то матеріальні (гроші, цінні папери, майно) чи нематеріальні (вплив, підтримка), пропонуються або обіцяються з метою впливу на рішення особи в межах її службових обов'язків (*Кікалішвілі, 2019*). Законодавство Грузії передбачає покарання за таке правопорушення у вигляді штрафів, обмеження свободи або позбавлення волі, що залежить від тяжкості правопорушення та конкретних обставин справи, таким чином сприяючи боротьбі з практиками, які шкодять доброчесності та прозорості в публічному секторі. Зміни в новому законі про державну службу спрямовані на модернізацію державного сектору та впровадження інноваційних підходів. Було впроваджено модель моніторингу декларацій майнового стану посадовців. У жовтні 2015 року парламент Грузії прийняв законопроект про внесення змін до закону про несумісність інтересів і корупцію на державній службі. Впроваджено автоматичну систему управління людськими ресурсами в 18 міністерствах. У квітні 2015 року уряд Грузії затвердив оновлену антикорупційну стратегію і план антикорупційних дій на 2015–2016 роки. Антикорупційна рада затвердила методологію оцінки і моніторингу в лютому 2015 року. Міжнародні організації оцінили прогрес Грузії як позитивний у 14 з 15 рекомендацій (*Коруля, 2014*).

Що стосується кримінального законодавства різних країн, подібно до Грузії, жодне з кримінальних законодавств світу не визначає корупцію як окремий вид кримінального правопорушення. Наприклад, в Італії, незважаючи на детальне регулювання покарань за підкуп посадових осіб, жодне кримінально-протиправне діяння не визначено як корупція. Італійський кримінальний кодекс передбачає відповідальність за отримання неправомірної вигоди та підбурювання до цього, розрізняючи ці дії і застосовуючи різні покарання.

Україна, орієнтуючись на європейську інтеграцію та стикаючись із транснаціональним характером корупції, повинна при розробці антикорупційного законодавства дотримуватися міжнародних стандартів та практик боротьби з цим явищем. Важливо не лише формально інтегрувати міжнародно-правові норми у національне законодавство, але й освоїти методологію, концепції та підходи до вирішення проблеми корупції, а також розробити ефективні способи впровадження міжнародних стандартів у національну практику. Ефективна боротьба з корупцією вимагає глобального підходу. Саме тому в останні десятиліття ХХ століття органи ООН, зокрема Генеральна Асамблея і спеціалізовані агентства, почали активно працювати над формуванням міжнародного консенсусу щодо визнання корупції як кримінального правопорушення міжнародного характеру. Це включає укладання багатосторонніх міжнародних договорів і сприяння колективним зусиллям країн для боротьби з корупцією на глобальному рівні (*Роціна, 2022*).

У багатьох країнах, таких як Австрія, Чехія та Швеція, немає окремого закону, присвяченого виключно боротьбі з корупцією. Натомість, питання корупції регулюються

через різні законодавчі акти та окремі положення кримінального права. Діяльність державних органів у цих країнах часто базується на загальних кримінальних кодексах або здійснюється в рамках міжнародного співробітництва, наприклад, з Інтерполом та Європолом. Наприклад, у Фінляндії система боротьби з корупцією включає детальні норми в Кримінальному кодексі, де за корупційні дії передбачені покарання у вигляді штрафів або ув'язнення до чотирьох років. Важливо, що у Фінляндії корупційні дії часто кваліфікуються не як кримінальні правопорушення, а як адміністративні правопорушення, і кримінальна відповідальність настає лише у випадках особливої тяжкості порушень (Черніков, 2015). Таке підходження демонструє, що боротьба з корупцією може бути ефективною не тільки за допомогою окремих законів, а й через інтеграцію антикорупційних норм у загальний правовий контекст і тісну співпрацю з міжнародними організаціями.

Якщо говорити про результати антикорупційної політики Грузії, то вона може бути прикладом успішної боротьби з корупцією, що викликала широку увагу як всередині країни, так і за її межами. Під час криз 1990-х років, що охопили пострадянські країни, Грузія, як і інші держави, зіткнулася з розширенням корупції. Державні посади стали предметом торгівлі, що призвело до розквіту кримінального бізнесу і корупції. Відсутність політичної волі, низькі зарплати чиновників і невідповідність правових структур до нових реалій створили сприятливі умови для розвитку корупції. З початку 2000-х років Грузія розпочала серйозні реформи, що включали контроль за доходами службовців, реформування поліції, податкової та митної системи, лібералізацію економіки і реформи в судовій системі. Ці зміни забезпечили значний прогрес: країна піднялася в рейтингу корупції з 110-го місця у 2004 році до 51-го місця у 2012 році. Кількість осуджених за корупційні правопорушення зросла на 300%. Головні умови успіху грузинських реформ – це обмеження функцій держави і прояв політичної волі. Важливу роль у процесі відіграє активний громадянський сектор, який допомагає підтримувати довіру до державних органів і забезпечувати участь у розробці державних проєктів. Основні умови успіху грузинського уряду в боротьбі з корупцією були обумовлені двома ключовими факторами: зменшенням ролі держави в економіці та проявом рішучої політичної волі. Грузія досягла значних результатів завдяки зменшенню державного втручання в економічні процеси і радикальній реформі державного апарату. Важливим аспектом було також проведення комплексних реформ, таких як приватизація державної власності, модернізація податкової та митної систем, а також створення вільних економічних зон. Це дозволило значно поліпшити інвестиційний клімат і стимулювати розвиток приватного сектора.

Однак успіх антикорупційних заходів у Грузії став можливим не тільки завдяки змінам у державній політиці, але й через активну роль громадянського суспільства. Підтримка громадянського сектору і забезпечення прозорості в управлінні є критично важливими для досягнення тривалих результатів. Громадянське суспільство, яке повинно активно брати участь у формуванні політики і реалізації великих проєктів, має забезпечувати контроль за діяльністю державних органів і підтримувати політиків, спрямованих на підвищення довіри до держави. Це взаємодія сприяє формуванню ефективних коаліцій і

підтримці антикорупційних ініціатив, що робить досвід Грузії корисним і для інших країн, включаючи Україну (Халковський, 2011).

В Німеччині основною стратегією боротьби з корупцією є знищення матеріальної бази кримінальних угруповань, зокрема їх фінансових ресурсів. Це досягається шляхом конфіскації майна та створення правового середовища, яке унеможливає відмивання коштів, отриманих кримінально-протиправним шляхом. Важливою частиною антикорупційної стратегії Німеччини є ведення реєстру компаній, замішаних у корупційних діях, що забороняє їм брати участь у державних закупівлях і привертає пильну увагу правоохоронних органів.

Велика Британія має досить складну і розгалужену систему законодавства у сфері боротьби з корупцією. Національні норми, що стосуються корупційних правопорушень, не зосереджені в одному кодексі чи акті, а розподілені між різними правовими документами, включаючи не лише кримінальне, але й інші галузі права. Це ускладнює застосування законодавства правоохоронними органами. Щоб вирішити ці проблеми, Міністерство внутрішніх справ Великої Британії розробило законопроект про боротьбу з корупцією. Цей новий законопроект узагальнює раніше існуюче антикорупційне законодавство, включаючи положення, які ліквідовують парламентський імунітет від відповідальності за корупційні дії. Це означає, що навіть високопосадовці тепер можуть бути притягнуті до відповідальності за корупцію, що раніше могло бути ускладнено їхніми привілеями. Британія також має ефективний механізм адміністративного контролю за діяльністю державних службовців. Хоча країна вважається однією з найменш корумпованих у порівнянні з іншими державами, зокрема з країнами, що розвиваються, це не означає, що система не потребує постійного вдосконалення. У британському праві корупція визначена досить вузько, охоплюючи лише практики, пов'язані з отриманням неправомірних вигод в обмін на сприятливі рішення. Велика Британія постійно вдосконалює свої антикорупційні заходи, реагуючи на нові виклики та адаптуючи їх до змін в міжнародній практиці. Ця гнучкість і адаптивність сприяють підтриманню високого рівня прозорості та доброчесності в державному управлінні і бізнесі (Льсьнок, 2012).

Сінгапур є ще одним вражаючим прикладом боротьби з корупцією, що базується на чітко визначених принципах. Перший принцип полягає у мінімізації можливостей для чиновників діяти з власної ініціативи. Це досягається шляхом спрощення процедур прийняття рішень та зменшення кількості підписів, які потрібні для затвердження документів. В країні було створено прозору і зрозумілу правову систему без можливості подвійного тлумачення законів, що дозволило усунути зайві адміністративні бар'єри і спростити умови для економічного розвитку. Другий принцип включає безумовне покарання за корупцію. Для цього в Сінгапурі було створено спеціалізований орган – Бюро з розслідування корупції у вищих ешелонах влади. Керівник цього бюро звітує безпосередньо перед прем'єр-міністром, що гарантує незалежність і прозорість розслідувань, а будь-яке зовнішнє втручання в процес є неможливим. Третій принцип зосереджений на відповідності заробітної плати чиновників ринковому рівню. Крім того, державні службовці зобов'язані щорічно звітувати про своє майно і активи. Прокурори мають право перевіряти банківські рахунки осіб, підозрюваних у корупційних діях, що додає додатковий рівень контролю та запобігання корупції (Гришова, 2015). Ці стратегії

стали основою для створення ефективної антикорупційної системи, що забезпечує високий рівень прозорості та підзвітності в управлінні. Вони також демонструють, як комплексний підхід до боротьби з корупцією може суттєво покращити загальну ситуацію в країні, забезпечуючи чіткі механізми контролю та підвищуючи довіру громадськості до державних інститутів.

Нідерланди є яскравим прикладом ефективної боротьби з корупцією завдяки їхньому підходу на процедурному та інституціональному рівнях. Одним із ключових заходів є забезпечення гласності та звітності у питаннях корупції. Міністр внутрішніх справ Нідерландів щорічно звітує перед парламентом про розкриті корупційні випадки та результати їхнього розслідування. Цей підхід, що передбачає відкритість і обговорення наслідків, допомагає зменшити рівень корупції та підвищити довіру громадськості до антикорупційних заходів. Україні слід перейняти цей досвід, впровадивши аналогічну практику звітності Міністерства внутрішніх справ перед Верховною Радою, що сприятиме більш прозорій і ефективній боротьбі з корупцією (Швидкий, 2020). Ізраїль також демонструє успіхи у боротьбі з корупцією завдяки багатоступеневому моніторингу. Тут існують урядові організації, спеціальні підрозділи поліції та Державний контролер, які незалежно від міністерств і державних відомств здійснюють контроль за корупційними проявами. Вони не тільки виявляють потенційні корупційні випадки, але й передають інформацію для подальшого розслідування.

Обговорення

Автор вважає, що каральна функція відповідальності не може бути головною в демократичному суспільстві, оскільки це призведе до відповідальності заради відповідальності. Покарання правопорушника не є самоціллю; основною метою відповідальності є запобігання правопорушенням. Норми про відповідальність, включаючи корупційні правопорушення, повинні бути частиною системи, яка заохочує правомірну поведінку. Якщо ж досягти цієї мети не вдається, другою метою відповідальності є виправлення особи, що вчинила правопорушення. Отже, гуманізація та індивідуалізація юридичної відповідальності, особливо у сфері корупційних правопорушень, має бути тенденцією правового регулювання в демократичній державі. Для формування цієї позитивної тенденції, законодавцям потрібно пояснювати громадянам важливість гуманізації відповідальності та будувати свою політичну волю на основі стратегічного бачення подолання корупції, а не задоволення змінних суспільних запитів. Законодавцю необхідно формувати політичну волю щодо запровадження і зміни форм відповідальності за корупційні правопорушення виходячи зі стратегічного бачення, на основі статистичних показників та експертних досліджень, а не лише на основі суспільної думки.

Висновок

Успіх у боротьбі з корупцією не може бути досягнутий тільки шляхом механічного перенесення міжнародних норм на національний рівень. Конкретні правові заходи і інструменти їх реалізації повинні бути адаптовані до специфічних умов політичного, економічного та соціально-культурного розвитку кожної країни. Це передбачає

врахування особливостей місцевого законодавства, адміністративних традицій та економічних реалій, що може суттєво вплинути на ефективність антикорупційних реформ. Країни, що прагнуть досягти реальних результатів у боротьбі з корупцією, повинні не лише приймати міжнародні стандарти, але й забезпечувати їх ефективне впровадження та адаптацію до своїх специфічних умов. Це включає розвиток і підтримку активного громадянського суспільства, підвищення рівня підзвітності державних органів, а також створення системи контролю і моніторингу для забезпечення відповідності заявлених реформ реальним змінам. Лише комплексний підхід, що поєднує міжнародні стандарти з локальними адаптаціями, може забезпечити значні і стійкі результати у боротьбі з корупцією.

Аналізуючи антикорупційні практики в зарубіжних країнах, можна визначити кілька ключових шляхів для впровадження ефективної антикорупційної стратегії в Україні.

- (1) Сформувати сильну політичну волю для боротьби з корупцією, забезпечивши підтримку з боку вищих посадових осіб та розробивши комплексну державну політику, яка включає юридичні, економічні та соціальні заходи. Ця політика повинна передбачати кримінальні санкції за корупційні дії, чітко визначені склади кримінальних правопорушень, а також ефективні механізми кримінального переслідування.
- (2) Активізувати громадянське суспільство в контролі за діяльністю державних органів і забезпечити прозорість. Це включає можливість для громадян ініціювати кримінальні справи проти посадовців, підозрюваних у корупційних діях. Необхідно забезпечити ефективний механізм для розслідування таких справ, включаючи незалежні слідчі органи та судові інстанції.
- (3) Гарантувати незалежність судової системи, їїню непідкупність і добросовісність, що є критично важливим для забезпечення справедливого розгляду кримінальних справ. Для цього слід впровадити незалежний механізм моніторингу судової системи, що включає залучення міжнародних експертів.
- (4) Вдосконалити кримінальне законодавство, включаючи визначення чітких кримінальних складів для різних видів корупційних правопорушень, відзначення за корупцію зловживань і неправомірних дій, а також забезпечення суворих кримінальних санкцій за ці кримінальні правопорушення. Це включає не лише покарання, але й конфіскацію незаконно набутого майна.
- (5) Забезпечити справедливе та прозоре управління, спростити бюрократичні процедури і забезпечити їх прозорість. Впровадження справедливих податкових і соціальних систем, що зменшать потребу в корупційних схемах.
- (6) Встановити високі стандарти етики для держслужбовців і проведення регулярних тренінгів з етики є критично важливими для запобігання корупційним діям. Необхідно також забезпечити конкурентоспроможні зарплати і соціальні гарантії для державних службовців.
- (7) Залучити максимально незалежні медіа і громадські організації до боротьби з корупцією, що включає гарантування свободи преси і підтримку медіа у висвітленні корупційних випадків. Посилення законодавства та його реалізації, а також

підвищення ризику покарання для корупціонерів є необхідними для забезпечення ефективної боротьби з корупцією.

- (8) Розробити економічні механізми для законного підвищення доходів держслужбовців та розвиток ринків і конкуренції також допоможуть зменшити можливості для корупційних дій. Морально-психологічне налаштування суспільства на нетерпимість до корупції, проведення просвітницьких кампаній і забезпечення громадськості інформацією про їхні права і обов'язки є важливими для формування антикорупційної свідомості.

Ці заходи повинні сприяти створенню ефективної антикорупційної системи в Україні, адаптуючи позитивний досвід європейських країн до українських реалій і забезпечуючи кримінально-правовий аспект боротьби з корупцією.

Список джерел інформації:

- Гришова, І. Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінювання в системі економічної безпеки бізнесу // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 4. – С. 40-45. [Grishova, I. Yu. (2015). Corruption risks and foreign methodology of their assessment in the system of economic security of business. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 4, 40-45. (In Ukrainian)]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2015_4_7
- Задворних, С. С. Рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду по боротьбі з тінізацією фінансових потоків // Інноваційна економіка. – 2015. – № 2. – С. 200-203. [Zadvornyykh, S. S. (2015). Recommendations for the implementation of foreign experience in combating shadowing of financial flows. *Innovative Economy*, 2, 200-203. (In Ukrainian)]
- Зінченко, О. В. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. – предтеча правової і політичної культури сьогодення // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 202-203. [Zinchenko, O. V. (2013). The declaration of human and civil rights of 1789 – the forerunner of the legal and political culture of our time. *Bulletin of the National University "Yaroslav the wise Law Academy of Ukraine". Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 3, 202-203. (In Ukrainian)]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_33
- Ільєнок, Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції // Юридична наука. – 2012. – № 12. – С. 42-52. [Ilienok, T. V. (2012). Foreign experience of administrative and legal counteraction to corruption. *Law Science*, 12, 42-52. (In Ukrainian)]
- Кікалішвілі, М. В. Світовий досвід реалізації антикорупційної політики та його застосування в Україні // Jurnalul juridic naționalteorie și practică. – 2019. – № 6. – С. 151-154. [Kikalishvili, M. V. (2019). World experience in implementing anti-corruption policy and its application in Ukraine. *Jurnalul juridic naționalteorie și practică*, 6, 151-154. (In Ukrainian)]. <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/6/35.pdf>

- Козинець, О. Г., Приходько, В. О. Держава та право в ученні Ш.Л. Монтеск'є. Вчені записки // *Juris*. 2019. [Kozinets, O. G., & Prikhodko, V. O. (2019). State and law in the teaching of Ch. L. Montesquieu. *Juris*. (In Ukrainian)]. https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/1_2020.pdf#page=34
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції // Відомості Верховної Ради України (ВВР, № 49) (Конвенцію ратифіковано із заявами Законом (№251-V (251-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 496. [United Nations convention against corruption. (2007). *Vedomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 49. (In Ukrainian)]
- Коруля, І. В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С. 170-173. [Korulya, I. V. (2014). Foreign experience in the field of anti-corruption and the possibility of its use in Ukraine. *Comparative and Analytical Law*, 1, 170-173. (In Ukrainian)]
- Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. [Criminal Code of Ukraine. (2001, April 05). (In Ukrainian)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- Про запобігання корупції // Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. [On preventing corruption. (2014). Law of Ukraine No. 1700-VII dated October 14, 2014. (In Ukrainian)]. https://ips.ligazakon.net/document/t14_1700
- Рощина, І. О. Шляхи підвищення ефективності норм кримінального права у попередженні корупції: національний та міжнародний досвід // Київський часопис права. – 2022. – №4. [Roshchina, I. O. (2022). Ways to improve the effectiveness of criminal law norms in preventing corruption: national and international experience. *Kiev Journal of Law*, 4. (In Ukrainian)]. <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.25>
- Трепак, В. М. Особливості дефініції поняття корупція // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 4. – С. 181-196. [Trepak, V. M. (2015). Features of the definition of the concept of corruption. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4, 181-196. (In Ukrainian)]
- Халковський, О. М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах // Економіка та держава. – 2011. – № 3. – С. 104-106. [Khalkovsky, O. M. (2011). Experience in combating corruption in foreign countries. *Economics and the State*, 3, 104-106. (In Ukrainian)]
- Черніков, Д. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції // Молодий вчений. – 2015. – № 11(2). – С. 948-950. [Chernikov, D. Yu. (2015). Information and communication technologies as an effective tool for combating corruption. *Young Scientist*, 11(2), 948-950. (In Ukrainian)]
- Швидкий, Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. – 2020. – № 1 (7). – С. 219-227. [Shvidky, Ya. Y. (2020). Foreign experience in combating corruption and opportunities for its implementation in Ukraine. *Expert: Paradigms of Legal Sciences and Public Administration*, 1(7), 219-227. (In Ukrainian)]